

bok recensioner

Om personlighetsutveckling – förtjänstfull överblick och sym- patiskt förhållningssätt

JON T MONSEN

Klinisk psykologi. Om personlighets- utveckling och terapi

Runa förlag, Stockholm. Ca-pris 302
kronor.

Det är ingen lätt uppgift, den norske författaren Jon Monsen tar på sig, när han försöker presentera området klinisk psykologi i ett nätt verk på knappt 300 sidor.

Den gren av psykologin han, enligt förordet, avser presentera omfattar personlighetsutveckling, psykiska störningar och psykologisk behandling. Vart och ett av dessa områden är i sig mycket omfattande och rymmer skilda perspektiv.

Ett sådant verk måste med nödvändighet bli begränsat och till största delen ett skum på ytan.

Att få mer fördjupad kunskap i olika synsätt på personlighetens utveckling, uppkomstbetingelser för psykiska problem eller psykologiska behandlingsformer är naturligtvis uteslutet. Förtjänsten ligger snarare i överblicken.

Enligt baksidestexten framgår att "boken riktar sig till olika yrkesgrupper inom vård och socialtjänst, som arbetar med eller är intresserade av psykisk hälsovård".

Jag tror boken fyller sin funktion i det sammanhanget dvs för personer som saknar klinisk-psykologisk utbildning men som i sitt arbete har att göra med andra människor. Texten kan inspirera till att fundera över olika reaktionssätt och kanske luckra upp en del fördomar och ett etikettiserande kategoritänkande.

Boken som helhet genomsyras av ett sympatiskt förhållningssätt hos författaren. Språket är välgörande vardagligt och fritt från psykologisk fackjargong. Monsen betonar det unikt individuella i de generaliserande teorierna och diagnoserna.

Han framhåller hur psykiska problem och symptom kan ses som lösningsförsök i att hantera alltför krävande eller på psykisk näring alltför bristfälliga situationer. Här finns respekt för den enskilda människan.

En något marginell invändning gäller att Monsen i presentationen av den klassiska konfliktneurosmodellen utgår från Karen Horney. Det brukar vara Freuds konfliktmodell som refereras till som den klassiska. Karen Horney tillhör den neofreudianska gruppen och kan med sin från Freud till stora delar avvikande modell knappast kallas klassisk.

En annan, mer allvarlig, invändning gäller påståendet om föreskrifter i terapi – föreskrifter av typen att patienten hela tiden ska "uttrycka sina upplevelser fritt, direkt och på ett öppet sätt". Sådana föreskrifter hör inte hemma i terapi och är oförenligt med ett terapeutiskt förhållningssätt.

Föreskrifter av den arten kan, om de inte efterföljs, leda till skuld känslor, vilket i sin tur motverkar det terapeutiska syftet. Terapi syftar ju bl a till att tydliggöra och medvetandegöra dold, indirekt och omedveten kommunikation. Om patienten kunde följa ovan nämnda föreskrifter skulle hon/han förmodligen inte vara patient.

Avslutningsvis tar Monsen upp aspekter på teoribildning inom klinisk psykologi och framhåller på ett självklart sätt hur komplexiteten i mellanmänskliga utvecklingsprocesser, upplevelser och beteenden rymmer kvali-

tativa data. "Om man t ex inom kliniskt psykologi ensidigt skulle följa den positivistiska vetenskapsfilosofins krav på mätbara, operativa processer, hypotestestning och reproducerbarhet, skulle vi utan tvekan gå miste om en ganska omfattande och väsentlig kunskap om människan".

Jag kan bara instämma.

Margareta Hedén-Chami

Om afasi – en kärleksförklaring till språket

INGRID TROPP ERBLAD

Katt börjar på S

Natur och Kultur 1991.

"Den 31 maj upptäckte jag att jag kunde läsa en finstilt text utan svårighet ... Jag bara läste det, lika lätt som förr! Det kändes som jag tror att det känns, om man har varit förlamad i benen och plötsligt finner att man kan gå!"

Så skildras en del av tillfrisknandet i denna bok, som består av 77 episoder i dagboksform om författarens sjukdom och tillfrisknande.

Men boken är också något mer – en hyllning och kärleksförklaring till språket. Mer än de flesta har författaren haft anledning att fundera över språkets betydelse – under barndomen, som förälder, som yrkeskvinna och som sjukhuspatient.

Ingrid Tropp Erblad växte upp som lantbrukardotter i Västergötland och uppmuntrades av sina lärare att studera vidare. Hon blev så småningom copywriter på en stor reklambyrå – ett stressigt arbete med språkliga formuleringar i fokus.

Författaren drabbades av en hjärnblödning p g a aneurysm (blodkärlsbristning i hjärnan) och måste opereras. Ett par dagar efter operationen fick hon afasi. Från att ha hjälpt många i sin omgivning att formulera sig i skrift – hon hade kvällen före skrivit en platsansökan till ett biträde – blev hon totalt hjälplös när det gällde att

språkligt uttrycka sina egna tankar och behov.

En tid efter insjuknandet fick författaren kontakt med en logoped och den språkliga rehabiliteringen kunde börja. Den utsträcktes i flera år, främst på egen hand, genom att författaren blev vuxenstuderande på universitetet vid sidan av att hon återgick till sitt vanliga arbete.

Jämfört med många andra patienter som besöker våra logopedmottagningar kan man kanske säga att författaren hade tur. Hon tycks ha fått såväl professionellt som personligt stöd under sin sjukdomstid och skadans omfattning medgav stora förbättringar. Trots detta stöd från omgivningen känner man sig mycket ensam och hjälplös om afatiker, och detta skildras väl i texten. "Men när jag skulle använda orden, kändes det som om de måste fraktas på en lång bana för att komma dit. På den banan tycktes det finnas en raserad tunnel. När orden kom fram till tunneln, försökte de pressa sig igenom. Men trasades sönder och förändrades så att man inte kunde känna igen dem när de kom ut."

Logoped Stina Linells förord i 2:a upplagan är en tillgång. Trots att boken har en skönlitterär stil innehåller den många fakta. Just därför hade det varit önskvärt med någon eller några litteraturhänvisningar eller information om Afasiförbundet. Om man som anhängig får boken i sin hand vill man kanske veta mera. Tillgången på adekvat rehabilitering är tyvärr så ojämnt fördelad i Sverige att långt ifrån alla afatiker får det omhändertagande de borde få.

Boken är mycket läsvärd både för anhöriga, afatiker och för olika kategorier av vårdpersonal.

Astrid Frylmark

En läsvärd bok om lidande

KJELL KALLENBERG (RED)

Lidandets mening

Natur och kultur 1992. 256 sidor, ca pris 215 kronor.

Det finns historiskt och kulturellt starka band mellan läkare och präster. Många av dessa är avklippta i vår kultur men med en ständig utveckling av nya förbindelser, under senare år förstärkta genom engagemang av bl a filosofer, medicinhistoriker och kulturanropologer. Livliga diskussioner pågår om hälsa som livsvärde, om sjukdom som myt och om sjukvård som liturgi.

Diskussioner av denna art rymmer sina risker och urartar inte sällan till att bygga altare åt vidskepelsen. Titeln på ett antal uppsatser, samlade av örebroprästen Kjell Kallenberg, *Lidandets mening*, väckte därför vissa farhågor; det gäller ett tema som – för att låna ett Yourcenar-citat från Kallenbergs bok – "förvanskas av det obetydligaste misstag, förorenas av den minsta tvekan och förslösas av minsta dumhet".

Farhågorna kom på skam; detta är faktiskt en bok som kan starkt rekommenderas.

Inte minst gäller detta det bidrag av författaren och astronömen Peter Nilsson från vilket ovanstående citat hämtats. Han har skrivit en essä, som förunderligt väl lyckas integrera litterära och religiösa med naturvetenskapliga och psykologiska resonemang. I samma höga klass är ett par bidrag av medicinhistorikern Karin Johannisson och kulturanropologen Lisbeth Sachs. Därtill ansluter ett par intressanta artiklar av professorerna Allan Ellenius och Inge Jonsson om lidandet i konsten och litteraturen och ett underhållande kåseri om gråtsånger av musikvetaren Jan Ling. Kloka ord ur den praktiska erfarenheten förmedlas av före sjukvårdsministern Elisabeth Holm (närmast representerande ett patientperspektiv) och av anestesilogogen Bertil Widman (om sjukvårdens bety-

delse för att minska lidandet). Bokens utgivare, Kjell Kallenberg, ger själv tänkvärda synpunkter på hur människor hanterar sin sorg och uppsalateologen Carl Reinhold Bråkenhielm redovisar intressanta aspekter på lidandet som 'livsfråga'. Några bidrag – av Alain Topor och Björn Söderfeldt – har intressanta ansatser men förlorar sig tyvärr i pretentiös pratighet.

Trots att bidragen knappast är systematiskt samordnade finner man några röda trådar i framställningen.

Ett genomgående tema gäller reflektioner om att sönderfall, förintelse, kris och därmed lidande är nödvändiga förutsättningar för en utveckling – som det uttryckes av Karin Johannisson med referens till en 1600-tals formulering: "lidandet är det mörker utan vilket ljuset inte skulle synas".

Ett annat tema gäller betydelsen av att lidandet kan få en förklaring, ett namn, och integreras i ett meningsfullt sammanhang; ett förhållningssätt som givit terapeutiska framgångar både för olika alternativmedicinare och för äldre tiders läkare.

I ett väsentligt avseende finns skäl för kritik. Boken får som helhet en vag prägel genom att den inte erbjuder några definitioner eller analyser av begreppen 'lidande' och 'mening', än mindre försök att relatera de enskilda uppsatserna till sådana analyser. Det är ju termer som är så mångdimensionella och flexibla att deras användning kräver närmare preciseringar.

Den bristen bör avhjälpas vid eventuell ny upplaga.

Claes-Göran Westrin

Våra recenser

Margareta Hedén-Chami är psykolog i Uppsala, Astrid Frylmark logoped vid Östhammars sjukhus, Claes-Göran Westrin, professor i socialmedicin, Uppsala.